

Experimentelen

1 en 2 Lijst van werken van de tentoonstelling van de experimentele groep, De Bijenkorf Amsterdam, meubelafdeling, februari-juni 1949
2 vellen, 24.5 x 20 cm, aan elkaar gespeld, afkomstig uit de documentatie van Martin Visser, particuliere verzameling, Amsterdam

eerste vel voorzijde: getypte lijst van deelnemers en werken met prijzen; streepjes/kruisjes bij de prijzen (rode inkt); aantekeningen (ballpoint en potlood) van Martin Visser; twee keer handtekening (ballpoint) van Karel Appel; aantekening (potlood) van Tony Sluyter
achterzijde: onbeschreven

De experimentele groep exposeert werken van :

Appel
Constant
Corneille
E. Brands
Theo Wolfenkamp
A. Rooskens
Jan Nieuwenhuis

Gast , Jaap Kuijper

APPHEL.

4 gouaches	35.--	per stuk	IX
1 spel	40.--		
1 " vliegende "	50.--		
1 dier	50.--		
1 schrik in het gras	100.--		
1 tekens in rood	150.--		
1 moederliefde	150.--		
1 plank	200.--		
1 kruipende kat	150.--		
1 l'amour d'un nègre	500.--		
1 inset	200.--		
1 drift op zolder	1000.--	(n.t.k.)	
1 spijkerpop	75.--		

Ceramië

3 borden	20.--	per stuk	
1 bakje	25.--		
1 kan	55.--		

CONSTANT.

1 witte vogel	250.--		
1 balonnenfeest	200.--		
1 schilderij 1	150.--		
1 " 11	150.--		
1 " 3	100.--		
1 " 4	150.--		
1 " 5	150.--		
1 " 6	150.--		

Ceramië
3 borden

20.-- per stuk

Handwritten notes:
12/2 49
11 stuks
18/2 49
4 Theo Wolfenkamp
1 E. Brands
1 Anton Rooskens
1 Jaap Kuijper

In de winter van 1947-1948 stelde het schildersechtpaar Jacob Kuijper en Lies Kuijper-Sluijters twee van hun vrienden, Karel Appel en Constant Nieuwenhuys, aan elkaar voor. ¹ Kuijper was toen hoofdhuurder van het bovenhuis van het pand aan de Oude Zijds Voorburgwal 127, waar zijn oude klasgenoot van de academie, Appel, een atelierruimte op zolder had betrokken. Appel en Constant reageerden aanvankelijk kritisch op elkaar: Appel noemde Constant 'een estheet' en Constant Appel 'een behanger'. Maar de ontmoeting was beslissend. Samen met Corneille legden zij contact met Theo Wolvecamp, Anton Rooskens en Jan Nieuwenhuys (de broer van Constant) om op 16 juli 1948 de Nederlandse

Experimentele Groep te stichten. Een maand later werd Eugène Brands lid, in het najaar gevolgd door de dichters Jan G. Elburg, Gerrit Kouwenaar en Lucebert. Op 8 november in Parijs nam een afvaardiging van de Nederlandse Experimentele Groep (Appel, Constant en Corneille) deel aan de oprichting van de internationale Cobrabeweging.

In de loop van 1949 gingen de activiteiten van de experimentele groep op in de internationale samenwerking van Cobra. Het orgaan van de experimentele groep, *Reflex*, werd na het tweede nummer (februari 1949) niet meer uitgegeven en in maart van datzelfde jaar verschenen de eerste twee nummers van *Cobra*.

1 Mededelingen van Jacob Kuijper en Lies Kuijper-Sluijters tijdens een gesprek op 15 augustus 1988 zijn in dit artikel verwerkt.
2 Zie W. Stokvis, *Cobra*, Amsterdam 1974,

in de Bijenkorf

Graham Birtwistle

CORNEILLE

5 gouaches	25.-- per stuk	1 X
1 bicyclisten	60.--	
1 tête	50.--	
1 terre d'afrique	60.--	
1 le départ	75.--	
1 la bouche de l'allee	150.--	
1 été	150.--	
1 femme et oiseau	250.--	

Ceramik
3 borden

20.-- per stuk

E. BRANDS.

1 gouache	50.--	1 X
1 ..	40.--	1 X
1 Maan voor anker	60.--	1 X
1 dynamisch rood	45.--	
1 puur spiegelveld	125.--	
1 sprong in rood	150.--	

THEO WOLFENKAMP.

1 Amsterdam	120.--	
1 rode maan	95.--	
1 schilderij 1	50.--	
2 gouaches	35.-- per stuk	II X

A. ROOSKENS.

2 gouaches	35.-- per stuk	
1 2 figuren	300.--	
1 muzikanten	300.--	

JAN NIEUWENHUIS.

2 gouaches	35.-- per stuk	I X
------------	----------------	-----

Jaap KUYPER.

1 Haan	200.--	
1 land	200.-- (n.t.k.)	
1 visjes	150.--	
1 haan en kip	100.--	

tweede vel voorzijde: getypte lijst deelnemers en werken met prijzen; streepjes/kruisjes bij de prijzen (rode inkt); aantekeningen (potlood) van Martin Visser; handtekening (potlood) van Theo Wolvecamp
achterzijde: aantekeningen (potlood) van Martin Visser

Na veel inspanning van met name Constant werd door de Nederlandse Experimentele Groep een grote tentoonstelling van experimentele kunst georganiseerd, die in november 1949 in het Stedelijk Museum te Amsterdam werd gehouden. Het karakter ervan was echter internationaal. De erbij behorende catalogus was het vierde nummer van *Cobra*.

De Nederlandse experimentelen hebben weinig gelegenheid gehad om in eigen land als groep te exposeren. Een van de weinige plaatsen waar zij gezamenlijk exposeerden was de Bijenkorf te Amsterdam. Ten tijde van de oprichting van de groep in de zomer van 1948

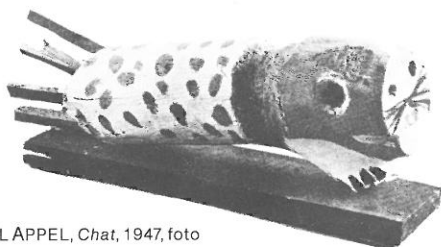
werden zij door meubelontwerper Martin Visser in de gelegenheid gesteld hun werken te laten zien op de meubelafdeling.² Visser, werkzaam van 1947-1949 als verkoper en van 1949-1954 als inkoper op die afdeling, had vele contacten in de wereld van design, architectuur en kunst, en was een van de eerste verzamelaars van experimentele kunst. De 'Bijenkorf-tentoonstelling' van 1948 kreeg dan ook een vervolg in de vorm van een omvangrijkere tentoonstelling op de meubelafdeling, die in februari 1949 open ging. Van deze 'tweede Bijenkorf-tentoonstelling' van de experimentele groep wordt hier de door Martin Visser bijgehouden lijst van werken afgebeeld (afb. 1 en 2).³

¹ 69-70 en noten bij p. 70/1,2 op p. 345 en bij p. 114/1 op p. 350. ² Mededelingen van Martin Visser tijdens een gesprek op 10 augustus 1988 zijn in dit artikel verwerkt.

Tot nu toe werd aangenomen dat de tentoonstelling alleen in de maand februari had plaatsgevonden. Uit de aantekeningen van Visser op de lijst van werken blijkt echter dat zij van februari tot de zomer (verkopen gedateerd 16 juni) liep. Het bestand was wisselend. Op de lijst staan de door de kunstenaars aangekondigde werken; aantekeningen van Visser (ondertekend door Appel en Wolvecamp) en van Tony Sluyter, de vriendin van Appel, betreffen ontbrekende, bijgekomen en teruggehaalde werken, evenals de streepjes en kruisjes bij de prijzen. Welke werken op welke tijdstippen in de Bijenkorf te zien waren is niet zonder meer duidelijk. Bij verder onderzoek naar de inhoud van deze tentoonstelling moet rekening worden gehouden met de deelneming van de voltallige Nederlandse Experimentele Groep aan de Høst tentoonstelling in Kopenhagen (19 november tot 6 december 1948), van Appel, Constant en Corneille aan de bescheiden Cobratentoonstelling *La Fin et les Moyens* in Brussel (19 tot 27 maart 1949), en van verschillende individuen aan kleinere tentoonstellingen in de eerste helft van 1949.

3 KAREL APPEL, *Schrik in het gras*, 1948, olieverf op doek, 95 x 71 cm, eigendom van de kunstenaar

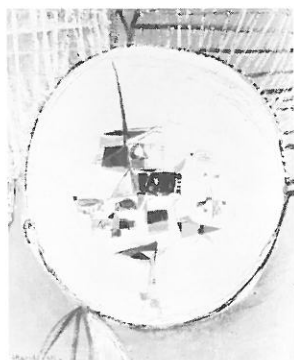
4 KAREL APPEL, *Chat*, 1947, foto uit *Cobra*, (1949) 4, p.7

5 CONSTANT, *Witte vogel*, 1948, olieverf op doek, 140 x 65 cm, Collectie De Jong, Ascona

6 EUGÈNE BRANDS, *Puur spiegelveld*, 1948, afgebeeld in *Reflex*, (1949) 2, p. 15

7 KAREL APPEL, *Drift op zolder*, 1947, assemblage van afvalmaterialen op houten paneel, beschilderd, 156 x 59 cm, eigendom van de kunstenaar

De meeste tentoongestelde werken dateren vermoedelijk uit 1948, en enkele ervan laten zich met enige zekerheid identificeren (afb.3-7). Van Appels werken, waaronder een aantal assemblages, werd *Drift op zolder* in *Reflex*, (1948) 1, afgebeeld en een *Chat* (kruipende kat?) in *Cobra*, (1949) 4. Brands *Puur spiegelveld* vindt men afgebeeld in *Reflex*, (1949) 2, en Constants *Witte vogel* is zeer waarschijnlijk het schilderij uit 1948 dat later in de collectie De Jong in Ascona terecht kwam. De ceramiek van Appel, Constant en Corneille zou gemaakt zijn geweest in de ceramische afdeling van de steenfabriek te Tegelen.⁴ Door de late komst van '11 stuks aardewerk' op de tentoonstelling (aantekening Martin Visser, 12 februari 1949) zou het hier werken uit 1949 en niet uit 1948 kunnen betreffen.

Alle schilders van de Nederlandse Experimentele Groep waren op de 'tweede Bijenkorf-tentoonstelling' van 1949 vertegenwoordigd. Hun gast, Jacob Kuijper, werd uitgenodigd, niet vanwege een verwante werkwijze (hij schilderde traditioneler) maar vanwege oude vriendschappelijke banden die blijkbaar niet geheel overwonnen waren door een toenemend sektarisme in de kunstwereld. Lies Kuijper had haar vader, Jan Sluijters, al eerder weten te interesseren voor het werk van de experimentelen; vrijwel gelijktijdig met de opening van deze tentoonstelling verscheen het tweede nummer van *Reflex*, waarin Sluijters' waardering voor de experimentelen werd geciteerd met een dankwoord van de redactie voor zijn 'oorveeg aan de verwaten en zelfingenomen critici'.

Het werk van de experimentelen was in die tijd vaak doelwit van kritiek en spot. *Het Parool* zorgde ervoor, dat in de Bijenkorf een 'experimenteel' werkje tussen de tentoongestelde kunstwerken werd gestopt. Het vreemde object werd evenwel door Visser en de kunstenaars (die in tegenstelling tot de directie van het warehouse niet op de hoogte waren van de grap) snel verwijderd. Een bespreking van de tentoonstelling in het bulletin van het warehouse, *Bij en Korf* (april 1949)⁵, ging uitsluitend in op het onbegrip bij de gemiddelde bezoeker. Met de constatering dat het werk 'tenminste niemand onverschillig laat' deed de schrijver van het artikel, J. Goppel, een poging om enige houvast te bieden bij het benaderen van schilderijen die 'niets voorstellen'. Van G. van de Wal - toen werkzaam bij de Bijenkorf, later bij de KLM - kwam echter waardering voor het werk van de experimentelen. Zoals de aantekening van Visser vermeldt, kocht hij een gouache van Appel voor f 60,-. De bestemming van andere verkochte werken moet nog onderzocht worden. De prijzen op deze tentoonstelling waren tevens veel lager dan voor werken van een aantal van deze kunstenaars op de grote verkooptentoonstelling *Amsterdamse schilders van nu*, gehouden in maart-april 1948 in het Stedelijk Museum.

De directie van het warehouse was bijzonder gelukkig met de inspanning op de meubelafdeling in 1949. Zelfs toen Martin Visser met een onverwachte rekening kwam voor de diensten van Aldo van Eyck bij de inrichting van de tentoonstelling, werd die zonder meer betaald. Door bemiddeling van Visser werden in de zomer van 1949 in de lichte van de Bijenkorf ook gipsen beelden van Appel tentoongesteld, en in de vroege jaren vijftig ging de samenwerking van Martin Visser/Bijenkorf met Appel en Corneille (stofontwerpen), Constant (kleurenplan, interieur) en Aldo van Eyck nog door.⁶

4 Zie Stokvis op. cit. (noot 2), pp. 74-75 en noot bij p. 74/9 op p. 346. 5 J. Goppel, 'De schilderijen op de Amsterdamse Meubel-tentoonstelling', *Bij en Korf*, 13 (1949), pp. 84-85. 6 Zie S. Vinkenoog, 'In gesprek: Martin Visser', *Goed Wonen*, 17 (1964) 3, pp. 23-27, en G. Vreeburg, 'De meubelkunst van Martin Visser', *Jong Holland*, 1 (1985) 2, pp. 38-55.